

Před deseti lety zemřel archeolog Zdeněk Váňa (13. 2. 1924–30. 1. 1994)

Předčasný odchod Zdeňka Váni na počátku roku 1994 znamenal velkou ztrátu pro naši raně středověkou archeologii. Badatelské dílo Váňovo obsáhlo široký okruh témat raně středověké, zejména slovanské archeologie, a to v rámci nejen českém, ale mnohdy celoslovenském. Těžiště jeho práce leželo v rozborech a syntézách archeologických, ovšem Zdeněk Váňa, který při studiích na Filosofické fakultě UK v Praze absolvoval též školení historické, měl k interpretaci archeologických pramenů historický přístup.

Zdeněk Váňa je autorem šesti knižních publikací. Z nich čtyři jsou výsledkem jeho obsáhlého studia v rámci celoslovenském a podávají přehled a zhodnocení archeologického dědictví Slovanů v raném středověku (*Einführung in die Frühgeschichte der Slawen*, Neumünster 1970, *Objevy ve světě dávných Slovanů*, Praha 1977, *Svět dávných Slovanů*, Praha 1983, s paralelními cizojazyčnými vydáními v Praze, Paříži, Londýně a Varšavě, *Svět slovanských bohů a démonů*, Praha 1990, doplněná verze knihy vyšla pod názvem *Mythologie und Götterwelt der slawischen Völker*, Stuttgart 1992). Zbylé dvě knižní publikace jsou věnovány lokalitám, na kterých Váňa prováděl archeologické výzkumy (*Přemyslovský Libušín – historie a pověst ve světle archeologického výzkumu*, Praha 1973, *Přemyslovská Budeč, Archeologický výzkum hradiště v letech 1972–1986*, Praha 1995). Monografický charakter mají i jeho obsáhlé studie publikované v Památkách archeologických, které jsou rovněž věnované výsledkům výzkumu Z. Váni (*Vlastislav – výsledky výzkumu slovanského hradiště v letech 1953–1955 a 1957–1960*, Památky archeologické 59, 1968, 5–192, *Libušín – výsledky výzkumu časně středověkého hradiště v letech 1949–1952*, 1956, 1966, Památky archeologické 62, 1971, 179–314, spolu s J. Kabátem, *Bílina – výzkum centra přemyslovské hradské správy v severozápadních Čechách v letech 1952, 1961–1964 a 1966*, Památky archeologické 68, 1977, 394–432).

Desítky studií publikovaných v odborných časopisech věnoval Z. Váňa zejména problematice slovanských hradišť, slovanské keramiky v českých i okolních zemích a přirozeně i širším tématům, jako byly např. otázky slovanské etnogeneze, slovanského osídlení v Bavorsku a komplexní zpracování belobrdské kultury (komplexní bibliografie Z. Váni: srv. *Archeologické rozhledy* 36, 1984, 218–222, tamže 46, 1994, 140).

Nemělo by být zapomenuto, že jeho charakterové vlastnosti, vysoký morální kredit a politické názory, které prokazoval po celou dobu své vědecké dráhy, vedly k tomu, že se musel po roce 1968 vzdát vedení slovanského oddělení AÚ ČSAV (byl v této době rovněž také předsedou odborové organizace), školení aspirantů, nesměl psát recenze, nebylo mu dovoleno ani publikovat odpovědi na nevěcné kritiky, takže byly šířeny ve strojopisových opisech, nemohl ani podat přihlášku k doktorské obhajobě. Pracovní poměr na dobu určitou mu byl prodlužován po menších obdobích.

Zdeněk Váňa se výborně orientoval v terénu a často poskytoval cenné rady při složitých terénních situacích svým kolegům na jejich výzkumech. Vlastní výzkumy beze zbytku zpracoval a publikoval a zanechal po sobě při odchodu do důchodu čistý stůl. Zdeněk Váňa byl výraznou postavou české poválečné raně středověké archeologie a výsledky jeho práce terénní i teoretické představují ve studiu středoevropského raného středověku významný posun dopředu.

J. PRINCOVÁ – B. NECHVÁTAL